

КОРОЛІВСТВО ГАЛИЧИНА І ВОЛОДИМИРІЯ.

1772—1918.

Написав ІВАН КРЕВЕЦЬКИЙ.

1772.

Анархія в Польщі в 2-й пол. XVIII-го ст. й австрійсько-прусько-російський плян поділу Польської Річи Посполитої. — „Виводи прав“ Австрії, Пруссії і Росії до поодиноких польських земель. — Австрійський „Вступний вивід прав королівства Угорщини до Малої або Червоної Русі і Поділля“. — Польська „Відповідь“. — Австрія займає галицькі землі: похід австрійських військ у гліб краю. — Спір між Австрією і Росією за Львів. — Окупаційний маніфест цес. Марії Тереси. — Нова австрійська провінція: „Королівство Галичина і Володимирія“.

АНАРХІЯ завсіди і всюди руйнувала народи і держави. Дуже наглядно бачимо се на старій Польщі.

На початку XVIII ст. у всіх майже державах Європи мав місце великий перелім. Всюди завершилася перебудова держав на нових основах. Всюди повстали сильні влади у нутрі, що в своїй заграничній політиці опералися на вишколені і сталі армії. Так з'організувалися тоді між ин. і три держави, що сусідували з Польщею: Австрія, Пруссія і Росія.

Перелім сей одначе не торкнув зовсім Польщі. Навпаки. Пацифікаційний сойм з 1717 р. закріпив її і на далі такою, якою вона була до того часу: без ніякої внутрішньої організації, без енергічної влади, без відповідного війська і податків, з загородженим шляхом усякої в тім напрямі реформи.

„Історія XVIII-го віку — каже про тогочасну Польщу визначний польський історик проф. М. Бобжинський¹⁾ — то оден образ грубого матеріялізму, позбавлений світла... Непроходима темнота огорнула польські уми... Королівські міста впали економічно, а наслідком насильств шляхти в переважній частині втратили свою незалежність. Доля приватних міст не багато ріжнилася від долі селян, яких шляхтич, хочби на загоні, вважав річю, своїм маєтком... Нижчі суди не мали ніякої поваги, вищіж трибунали, зложені з депутатів, що їх вибирала шляхта, служили за знаряд тої магнацької партії, яка побідила при виборах... Та сама одначе моральна й умова іржа, що пожерла народ, не пощадила також магнатів. І вони на загаль ділали кожний для своєї особистої амбіції і користи... Залишилася народова ще одна річ — релігія. Але в часах загального зіпсуття і релігія виродилася в руках на скрізь зіпсутого духовенства... Ні загальне пиянство і розпушта, ні розкидування справедливості, ні явна продажня батьківщини не принаглювали його вжити тих певних засобів, якими воно одно ще могло розпоряджати...“ Словом: „Загальна анархія, що покінчилася першим розбором краю“.

Плян поділу Польщі, використовуючи анархію в ній, підняли три згадані вище її сусіди: Австрія, Пруссія і Росія. Вони перевели між собою у сій справі дипломатичні переговори, що закінчилися спільною поділовою декларациєю, яку в імені Австрії підписала дн. 19 лютого 1772 р. Марія Тереса і Йосиф II, в імені Пруссії дн. 28 лютого Фридрих, а в імені Росії дн. 5 марта Катерина II. Декларация ся признавала всім трьом державам рівні часті й забезпечувала взаїмну поміч.

Одночасно майже з тим, як Австрія, Пруссія і Росія приступили до фактичного поділу Польщі, опублікували вони три цікаві і характеристичні акти: історичні „Виводи прав“ усіх трьох заборчих держав до поодиноких земель Польської Річи Посполитої.

„Права“ Пруссії і Росії до пограничних польських провінцій лишаємо на боці. Вони не в'яжуться безпосередно з нашою темою. Згадаємо тільки, що з польського боку зустрінули вони енергічну відповідь — „Respons-ами“, „Not-ами“, „Reflexi-ями“ й ин. полемічними брошурами тогочасного польського історика, дипломата й економіста Ф. Лойка. Та се Польщі не вратувало вже.

З „виводом прав“ до деяких польських земель виступила, як сказано вище, також і Австрія.

Почалося від Спижу й Сяндеччини.

Під претекстом надграничних замішань та пануючої зарази австрійські війська заняли на приказ цес. Йосифа II найперш Спиж (1769), який від 1412 р. як угорський застав належав до Польщі, а незабаром потім (1770 р.) також частину нинішньої Сяндеччини. Рівночасно з тою окупацією почалися з цесарського доручення по віденських і будапештанських архівах пильні пошукування за правними титулами Австрії згл. Угорщини до тих земель. І коли Польська Річ Посполита піднесла проти окупації згаданих земель дипломатичний протест, то у відповідь на нього оголошено дн. 25 жовтня 1770 р. офіційний акт, в яким містився вивід прав Угорщини до окупованих земель.

¹⁾ M. Bobrzyński. Dzieje Polski w zarysie. Warszawa, 1879. Ст. 420 і далі.

Одначе Австрія не вдоволилася занятою польською територією. Безпосередно після окупації Спичу і Сянлеччини ціс. Йосиф II видав поручення архіварам, щоби шукати по австрійських й угорських архівах дальших документів, які виказалиби права Австрії до інших польських земель. Поки однак архіварі працювали по архівах, між Австрією, Прусами й Росією велися оживлені дипломатичні переговори, що закінчилися поділовою конвенцією між згаданими трьома державами.

Рівночасно й архіварі покінчили свої пошукування. Результатом їх був виготовлений угорським істориком І. Бенцуром (Benzur) „Вивід прав королівства Угорщини до Малої або Червоної Руси і Поділля та Чехії до кн. Освенціму і Затора“, виданий у 1772 р. (в кілька місяців по окупації) у Відні (в надвірній друкарні) у чотирьох мовах: латинській, німецькій, французькій і польській.¹⁾

„По свідоцтвам найвіродостойніших істориків XI-го й XII-го вв., польських і угорських — починався „Вивід“ — а також богатьох інших автентичних документів, угорські королі були тоді, а навіть іще давніше, на основі найсправедливіших прав, посідачами Королівства Малої або Червоної Руси (Regnum Russiae), а передовсім двох частин сього Королівства: Галичини і Володимирії, які від тоді аж по нинішній день належать до королівського угорського титулу, а з яких одна простирається далеко у гніб Поділля, друга займає значну частину Волині, — а також Перемиської землі й інших значних територій.

На доказ сього наводяться виписки з польських, українських й угорських хронік і літописів, лист угорського короля Андрія II до папи Іннокента III, лист папи Григорія III до Андрія II, печатки й документи давних угорських королів, на яких знаходяться титули й герби Галича і Володимира і т. д.

Дальше — права Угорщини до Галичини і Володимирії „Вивід“ опирає на отсих історичних фактах: 1) на порозумінню між угорським королем Людвиком I і польським королем Казимиром Вел. з 1352 р.²⁾; 2) на обо-

стороннім зреченню прав: 3) до польської корони з одного боку (Львиги й Волод. Ягайла до угорської корони з другого — в 1394 р.¹⁾), а також на договорі між Жигимонтом і Ягайлом з 1412 р. (потвердженім потім в рр. 1415, 1423, 1440), в яким питання про права до Галичини і Поділля лишено отвертим (пор. договори з рр. 1454, 1473, 1479); 3) на пізніших рекламациях угорських соймів за тими землями; 4) на договорі між Польщею й Австрією з 1589 р. (Бендзінським), в яким Австрія зріклася тільки властивої Польщі; 5) на безпереривнім поміщуванню в угорським королівським титулі додатку rex Galitiae et Lodomeriae — аж до часів Марії Тереси; 6) на тім, що сама Польща в 1673 р. признала посередно Угорщині права до Червоної Руси.²⁾

Накінець іде вивід прав Чехії до кн. Освенціму і Затора.

До „Виводу“ додано 17 оригінальних документів: 12 має виказати „права“ Угорщини до Галичини, 5 — „права“ Чехії до кн. Освенціму — Затора.

Реплікувати на сі „виводи“ кор. Станіслав Август поручив згаданому вже польському історикови-економістови Ф. Лойкови, який відповідав також на „виводи“ Пруссії і Росії. З порученого завдання вивязався він досить скоро і вже в 1773 р. появилася друком його „Відповідь на вступний вивід прав угор. корони до Червоної Руси і Поділля, а чеської — до кн. Освенціму і Затора“.³⁾

„Віденський двір — починається „відповідь“ — на підставі свого пановання в чеськім і угорським королівствах впоминається у Польської Річи Посполитої за деякими

Людвик був назначений наслідником польської корони (на випадок, колиб його вуйко Казимир помер без мужеського потомка) Однак Людвик, ставши угор. королем, відступив Галицько-Володимирське королівство Казимирови з застереженням, що колиб Казимир дістав сина, то згадане королівство має вернути до Угорщини за сплатою 100.000 угор. зол. На випадок безпотомної смерті Казимира, польська і руська корона мала перейти на Людвика. (По новішим дослідом той договір був заключений в 1350 р. пор. М. Грушевський, Історія України-Руси. Т. III², ст. 128-129 і прим. 18).

¹⁾ Вивід — неясний. Перемиря між Жигимонтом і Волод. Ягайлом в справі Галичини було заключене в 1388 р. на протяг 1 року, в 1398 р. на протяг 16 літ (пор. М. Грушевський, *op. cit.* Т. IV², ст. 123).

²⁾ Се відноситься до письма польського підканцлера Андрія Ольшовського з дня 4 серпня 1673 р., в яким читаємо отсі слова: „...Ablegatus Caesareus exhibuit Regi memoriale Principalis sui volentis redimere Scepusiensis civitates (Спич), profecto non facile responsum dare potero... alias enim etiam ad Russiae Ducatum, cum Podolia, posset habere praetensionem Imperator, muneratis 100.000 flor., ut est in pactis inter Ludovicum Hungariae Regem“...

³⁾ (F. Lojko) Response à l'exposé de droits sur la Russie Rouge... 1773; те саме по польськи: Odpowiedź na wykład poprzedzający praw Korony Węgierskiej do Rusi Czerwonej y Podola, tak iako Korony Czeskiej do Xięstw Oświęcimskiego y Zatorskiego 1773.

¹⁾ [J. Benzur] Jurium Hungariae in Russiam Minorem et Podoliam, Bohemiaeque in Osvenciensem et Zatoriensem Ducatum praevia explicatio... Vindob. 1772: те саме по німецьки: Vorläufige Ausführung der Rechte des Königreichs Hungarn auf Klein oder Roth Reussen und Podolien und des Königreichs Böhheim auf die Herzogthümer Auschnitz und Zator. Wien, 1772; по французьки: Exposé préliminaire de droits... sur la Russie Rouge і т. д.; на конець по польськи: Wywod poprzedzający praw Korony Węgierskiej do Rusi Czerwonej y do Podola, tak iako Korony Czeskiej do Xięstw Oświęcimskiego y Zatorskiego. W Wiedniu. 1772 (вийшло рівночасно два видання, однак менше повні, ніж латинське або німецьке).

²⁾ На підставі договору між пол. кор. Казимиром й угор. кор. Каролем Робертом, син Кароля —

провінціями. Чи одначе титули, на яких він операс свої претенсії, є докладні й основні, можна бачити з отсього:

1) Австрія не підносила своїх претенсій до тих земель в переговорах з Польщею в рр. 1677, 1732, 1736;

2) в 1764 р. Марія Тереса признала Польщі всі її права й усі її посілости — між ними й ті, які тепер окуповала.

Супроти того „вивід прав“, з яким виступила Австрія, се тільки претекст, позбавлений всякої правди.

Автор аналізує основи, на яких Австрія може оперти свої претенсії до Червоної Русі і Поділля. Вони такі:

а) Коротке опанування галицького замку угорським королевичом перед шістьма віками — в 1185 р., з якого одначе його прогнано також перед шістьма віками — в 1188 р.

б) Друге опанування згаданого замку другим угорським королевичом коло 1214 р. — років тому 559, з якого його також прогнано в р. 1215 р. — років тому 558.

в) Коротке опанування Русі і Поділля чи того майже краю, який нині називаємо воєвідствами — руським і подільським, які забрав Польській Короні перед чотирма віками (в 1377 р.) польський і угорський король Людвик; одначе Польща в 1383 їх зареклямувала, а в 1390 р. відзискала і прилучила до себе зовсім — отже також чотири майже віки тому назад.

г) Трактат у Любовлі з 1412 р., який одначе упав сам собою і від більш, як чотирьох віків, пішов у забуття.

д) Всі накінець титули Галича і Володимира, яких уживали деякі угорські королі, які одначе від двох чи трьох віків також забуто; навпаки, не знати навіть, пощо ці королі носили титул Володимира.

За те факти, на яких Польща могла завсіди оперти свої права, або на яких може оперти їх досі такі:

1) Старинні права найвищої влади Польської Корони над усіма тими краями, які тепер називаються Червоною Русю, Поділлям, Волиню, Київським воєвідством і Малою Русю і т. д., набуті від 1018 р., задержувані в ріжних пізнійших часах, признані однозгідно істориками, а то трьома інвеститурами на галицьке князівство, даними польськими королями, а записаними в історіях під роками 1181, 1188 і 1198,

2) прилучення галицького князівства, а також великої частини Русі, яка не належала до галицького замку, до польської корони Казимиром Великим або Казимиром III в 1340 р., по вимертю потомків Романа, якому інвеституру на галицьке князівство дав Лешок Білий в 1198 р.,

3) автентичне признання польських прав до Русі угор. королем Людвиком у 1355 р.,

4) призначення тих прав і загарантування польській короні посідання Русі угорськими станами трактатом у Zalathfack в 1403 р.,

5) признання тих прав і загарантування їх польському королівству: тимиж угорськими станами трактатом у Буді 1507 р., а також бендзинським і битомським з 1589 р.,

6) забезпечення посілостей польської Корони, що були в її руках, всіми угорськими королями з австрійського дому від 1470 р. і признання прав згаданій Короні до Русі тимиж монархами, починаючи від Володимира Постума через надавання польським королям титулу Русі від 1453 р. аж по нинішні часи — надавання безпереривне на протязі більш, ніж трьох століть,

7) надавання титулів Галича і Володимира всіми польськими королями угорським королям,

8) накінець спокійне по ідання Русі Польяками від її інкорпорації до королівства в 1340 р. аж до 1377 — на протязі 37 років; а від другого її прилучення в 1390 р. аж до р. 1772 — на протязі 392, себто малошо не 4 століття.

Така була відповідь з боку Польщі на претенсії Австрії згл. Угорщини до Червоної Русі, відповідь — чисто академічна, яка на дальший хід історії не мала найменшого впливу.

Не належить до нашої теми аналізувати критично виложені Австрією і Польщею історичні аргументи за чи проти права австрійської окупації галицьких земель. Для нас у сій хвилі представляє вагу на те, чи історично-правні титули, виведені Австрією в імені Угорщини до Червоної Русі, в своїй основі вловні правдиві. Колиб ми хотіли рішати, чи австрійська окупація Червоної Русі була з історичного й морального боку правним й оправданим актом, чи тільки — безправним насильством, то в першій мірі ми мусілиб сконстатувати один дуже важний під сим оглядом історичний факт: Червона Русь перейшла під Польщу не на підставі добровільного бажання і добровільної умови, але силою польського оружжя — окупацією, дуже подібною до пізнійшої австрійської, під акомпаніємент оружних протестів найперш галицько-володимирських князів і королів: Володимира, Мстислава, Данила й ин., а пізнійше литовсько-руських князів: Любарта, Юрія Наримунтовича, Кейстута і — самого галицького боярства під проводом Дмитра Детька.¹⁾ Нині для нас важне тільки те, що Ав-

¹⁾ Див. М. Грушевський, Історія України—Русі. (2 вид.) Т. II, ст. 407—504 (Галичина й Угорська Русь); Т. III, ст. 1—142 (Галицько-Володимирська Держава XIII—XIV вв.); Т. IV, ст. 19—61 (окупація українських земель Польщею), 101—124 (польсько-угорський спір за Галичину).

стрія аргументувала окупацію галицьких земель взагалі титулом, що навіязував до давньої Галицько-Волинської Держави XII—XIV вв. та що на основі такого титулу згадані землі увійшли в склад б. Австро-Угорської Монархії.¹⁾

Та більше ніж право має значіння dokonаний факт. Тому то й Австрія, не чекаючи, аж будуть опубліковані історичні „Виводи прав“ її до галицьких земель, незабаром після підписання загального поділового договору видала своїм військам наказ зайняти намічені землі. 24 баталіони піхоти й 11 полків кінноти з кількадесятьма гарматами та помічними частинами поділені на 5 груп, перейшли під начальною командою ген. А. гр. Гадіка від півдня (з Угорщини через Карпати) і від заходу польський кордон та стали посуватися у глиб краю. Окремий корпус був призначений для заняття Львова. Він складався з 8 баталіонів піхоти, 1 баталіону гренадирів, 1 полку драгонів та декількох гармат, — під командою фельдмаршал-поручника Естергази.

Та саме згаданий окремих корпус для заняття Львова зустрів у своїм поході певний опір.

Від кого і чому?

Як відомо, дипломатичні переговори в справі поділу Польщі між Австрією, Прусією і Росією закінчився їх загальною спільною поділовою декларацією. На сій підставі приступлено до визначування територій, які мали дістатися кожній зі згаданих трьох держав. Прусія і Росія порозумілися між собою в справі сій відразу і відразу заняли визначені для себе території без ніяких перешкод. Та між Росією й Австрією виринули труднощі. Вони з'осередилися коло двох справ: величких копалень соли і Львова, яких Австрія жадала для себе.

Головнож Львів відіграв при сім важну ролю. Місто се, як і взагалі цілу українську частину пізнішої Галичини, цариця Катерина мала намір забрати для себе. Тому жадання Австрії дотично Львова зустрінулися з російського боку з рішучою відмовою, — на стільки рішучою, що була хвиля, коли цар Йосиф рішився вже був зрезигнувати зі столиці Червоної Русі і зазначив се навіть довірочно в *ultimatum*, що його готовив віденський двір у відповідь Росії на її становище супроти австрійських жадань.

Та й цікавими були аргументи, якими Росія мотивувала своє відмовне становище в сій справі. Не бажаючи, очевидно, виявити отверто своїх намірів дотично Львова і землі, на якій місто се положене, російське правительство виступило супроти Австрії в ролі оборонця діленої Польщі згл. польської

шляхти. А саме, на бажання Австрії дотично Львова, російський міністр закорд. справ Панін заявив австрійському послови на петербургськім дворі, кн. Льобковіцови, між ин. отсе: „місто Львів є й було від давних давен для Поляків мало що не тим, чим місто Москва для Росіян, що від непамятних часів міститься там архів титулів шляхти, її дїбр і всіх її властей, до якого переходять всі акти й документи, що на їх основі відбувається трансакція дїбр з рук до рук“. А дальше: „можна уявити собі, яку велику вагу має для польської шляхти задержання такого міста, що його забір станеться причиною страшного замішання в маєтках і стані посідання приватних осіб та що їх руїна... буде кроком, вплине рішуче на упадок цілої держави“... В такий самий спосіб мотивувала Росія своє відмовне становище в сій справі і в офіційній своїй відповіді на австрійську ноту.

На се віденський кабінет відповів, що Львів — одиноке місто в австрійській пайці, яке має сяке-таке значіння, що хоч він тепер є містом з'їзду Поляків, де відбуваються всі трансакції купна й аренди і де знаходяться нині відповідні архіви та документи, то одначе, здається, що й інші міста в Польщі, н. пр. Люблин, можуть також до сього надаватися. А колиб з причини переносин актів і виринув який малий клопіт, то він бувби тільки хвилевий.

Як згадано вже, ціс. Йосиф готовий був вкінці зрезигнувати з Львова і готовість сю зазначив довірочно в *ultimatum*, що його австрійський двір виготовляв у відповідь Росії. Щобиж одначе все таки вратувати Львів для Австрії, постановив поставити Росію перед dokonаний факт. В тій цілі дня 25 мая він і видав військам наказ вступити до Польщі і — в першій мірі заняті Львів. Дня 26 мая австрійська Воєнна Рада вислала начальному командантові австрійської окупаційної армії, Гадікови, такий наказ дотично заняття Львова: „Теперішні відносини і цісарська служба вимагають того, щоби Львів заняли скільки можливо найскорше австрійські війська. Отже зарядження в сій справі, які — щоби досягли своєї мети — мусять бути виконані негайно, складаються з отсих точок: фельдмаршал-поручник гр. Естергази має вирушити негайно приспішеним маршом у напрямі Львова разом з приналежними до корпусів генерала Гревена й Альмасі двома полками гузарів — Кайзер і Естергази, дальше з приналежними до запасу двома баталіонами піхоти з полку Леопольда Пальфі; крім того треба йому додати дві гармати трифунтові і дві шестифунтові, разом з ящиками, що перед тим були приділені до запасу“. Точка 2-га наказувала брати підводи з Польщі, а з Угорщини тільки найконечніші. Точка 3-тя додавала згаданому корпусови як запас відділ ген. Альмасі, який складався з трьох

¹⁾ На памятку сього був у 1773 р. вибитий навіть медаль з написом: *Antiqua Jura Vindicata Galicia et Lodomeria in Fidem receptis MDCLXXXIII.*

баталіонів полків Маршала, Понятовського і Думляха й полку дармштадських драгонів. Рівночасно з сим відділом мали вирушити в дорогу й інші. В кінці точка 5-та приписувала, як мають цісарські війська заховуватися при вступі до Львова супроти Росіян. „Тому що з кільканайцятьох свіжо принесених вісток виходить, начеби Львів заняли російські війська, ген. Естергази мусить, в разі колиб в часі його прибуття до Львова була там іще російська залога, поставити гостро як обовязуючу засаду поступовання, щоби, одержавши поручення заняти се місце, заховуватися супроти російських генералів і командуючих сею залогою офіцирів по приятельськи і на випадок, колиб Росіяни покинули Львів, місто се має взяти в посідання; колиб одначе Росіяни не спішилися забиратися з міста, має з цілим корпусом стати під Львовом“. Як велику вагу прикладали у Відні до прискороного маршу та заняття Львова, видно з того, що в тій цілі зроблено в складі корпусу Естергази навіть спеціальну зміну, заступаючи піші полки — гузарами.

А тим часом Львів був уже справді в російських руках — і то ще від 1767 р. Користаючи з внутрішньої анархії у Польщі, Росія прислала сюди в червні т. р. як пацифікатора ген. майора Кречетнікова, який розквартирувався в місті разом зі своїм відділом — на міський кошт. Від того часу Росіяни стояли у Львові майже постійно.

Одначе не одну тільки пацифікаційну місію мав Кречетніков. Важнішим його завданням було підготувати завчасу ґрунт для остаточної окупації краю — очевидно, російської. В тій цілі мав він навязати широкі і сердечні зносини з місцевою шляхтою, стояти з нею у постійнім контакті — й нагинати її незаметно до всього, що скаже Петербург. І місія ся йому вповні вдалася. Вишукавши собі в особі камянецької каштелянової, Катерини з Потоцьких Коссаковської, вірну союзницю й знамениту помічницю у сій справі, він за її посередництвом і впливами довів нарешті до того, що дня 4 грудня 1767 р. Львів перший раз відсвяткував торжественно імянини Катерини II, — стрілянням з гармат і богослуженням. Після сього Кречетніков, як подає в своїм звідомленню, запрошений спеціально Коссаковською до участі у сім святі, приймав від зібраних бажання, далі був на обіді, який дала каштелянова, а вечером на концерті й вечері, яка закінчилася о 1 годині по півночі.

Поза тим разом з місцевим гарнізоном польським російський відділ боронив Львів перед конфедератами, які, починаючи від 15 мая 1769 р., кілька разів пробували взяти місто приступом.

Не дивно, що австрійського генерала Естергази, який дн. 8 червня 1772 р. на чолі

свогого відділу вирушав до Львова, вості Гомона на Львів, Росіяни прийняли з великим невдоволенням. Невдоволення се виявляли вони тим, що ввесь час, як він вступив тільки на польську територію, робили йому в його поході труднощі, що з посуванням у глиб краю чимраз зростали. Нарешті дн. 15 червня т. р. російський генерал Каменський, що мав команду над сею частиною краю, звернувся до Естергази просто з запитом, доки гадає йти й котру часть краю має намір вибрати собі точкою спертя.

Не бачучи иншого способу, яким можна булоби управити взаїмні відносини, — листовна переписка раз у раз рвалася з причини частих виїздів Каменського зі Львова — Естергази постановив порозумітися з російським генералом особисто. А що в міжчасі його відділ усе таки посувався наперед і через Ліско, Устинову і Коростенко дійшов був дн. 18 червня вже до Хирова, отже з сього місяця, випереджаючи свій відділ, постановив сам удатися до Львова. Про се й повідомив Каменського листом. По численних перешкодах з боку Росіян, які в більших чи менших відділах розбрилися були по цілім краю, став нарешті дн. 24-го червня т. р. у Львові.

Місто Львів Естергази застав обсажене сильною російською залогою. Крім того тут був іще невеличкий відділ (60 людей) польського війська, що займав церкву св. Юра. В першій хвилі російська залога мала намір не впустити його до міста, а навіть рішилася була відігнати його від міських мурів просто — гарматами. Та в останній хвилі відступила від сього наміру й Естергази міг увійти й замешкати у Львові. Невеличкого прибічного його відділу до міста все таки не впустили, лишаючи йому як почесну сторожу 1 капрала, 1 фрайтра і 6 жовнірів, коло яких одначе рівночасно стала і... почесна сторожа російська. Виглядало се, начеб австрійського генерала поставлено під арешт, що він так і зрозумів і проти чого зараз таки запротестував.

Не зважаючи одначе на особисту інтервенцію Естергази, Львів оставав і далі виключно в російських руках. Росіяни стерігли пильно, щоби австрійських жовнірів під ніяким приводом не впустити за близько до міста, так що коли для Австрійців виставлено на краківським передмістю пекарські печі, варту коло них тримало військо російське.

Між тим шляхом на Рудки, Любінь і Басівку посувався поволи полишений по заду й сам окупаційний корпус Естергазового. Дня 29 червня він перейшов Скнилів і тогож дня розложився табором у Кульпаркові. Увійти одначе до Львова на разі не важився.

Не впущено до Львова також і відділу начального вождя цілої окупаційної армії, Гадіка, який пробув сюди 25 липня вечером. Тільки на кількаразове його домагання по-

З...му...ги свій штаб — на од-
нім з середмість.

Та несподівано положення основно змі-
нилося. Того самого дня, коли Гадік прибув
до Львова й коли напруження між австрій-
ськими і російськими окупаційними військами
дійшло до найвищої точки, в Петербурзі під-
писано між Росією й Австрією окрему поді-
лову конвенцію, на підставі якої між ин. ціла
майже Червона Русь з Галичем, а також ча-
стина Поділля й Волині дісталися Австрії
а тим самим і спірний до тепер — Львів. Про
се повідомлено з обох сторін обі окупаційні
армії — і після полагодження ріжних фор-
мальностей — дн. 15 вересня по год. 12 в по-
лудне останні відділи російських військ по-
кинули Львів.

Безпосередно по тім ген. Гадік видав
наказ заняти Львів військам австрійським.¹⁾

Одночасно майже появився до насе-
лення новозанятого краю маніфест цїс. Ма-
рії Тереси, що у своїй найістотнійшій частині
звучить:

„МИ МАРИЯ ТЕРЕСА з божої ласки Ці-
сарева-вдова римська, Королева Угорщини,
Чехії, Дальматії, Хорватії, Славонії, Галичини
й Володимирії і т. д.

„Усім і кождому з окрема, кому про те
треба або буде треба знати, хто сей мані-
фест бачить, читає або слухає — наша Ці-
сарсько-Королівська ласка, прихильність і все
добро.

„Розглянувши нинішній стан Польщі,
Ми вкупі з Двором Російської Цариці і Прусь-
кого Короля вчинили раду, щоби деякі про-
вінції сього Королівства, до яких кождому
з нас окремо прислугують з давна права,
відзискати і тепер справді відібрати — край
сей, як частину належну Нашим пра-
вам, війську Нашому заняти казали.

„Його границі такі: Правий беріг Висли
від князівства Шлезку повище Сяномира аж
до того місця, де він лучиться з Сяном.
Звідти через Франополь до Замостя і Грубе-
шова аж до ріки Буга; потім поза Бугом
властивими границями Червоної Руси, де роз-

ділюються Волинь і Поділля аж до Гр...
Збаража, звідти просто до Дністра, з малою
частиною Поділля, яку перетинає потік, зва-
ний Під(г)ірче (Podorcze — Підгірці — Се-
рет).¹⁾

Далі йшло іменування губернатора для
новозанятих земель гр. І. А. Пергена, зазив
нових підданих до послуху і наконець — по-
гроза для тих, що відважилибся спротиви-
тися цїсарським наказам.

Дата сього маніфесту: 11-го вересня
1772 р.

Територія, що її заняла від Польщі Ав-
стрія, чи „частина належна Нашим правам“,
як назвала її в окупаційнім маніфесті Марія
Тереса, складалася з двох груп земель:

I. З української групи, простором
поверх 1100 кв. м., що входила колись у склад
Галицько-Володимирської Держави
XII—XIV ст.

II. З польської групи, около 300 кв. м.,
що була частинами воєвідств краківського
і сяндомирського разом із князівствами О-
свенцімським і Заторським, а також спижсь-
ким староством.

Обі групи, як ми бачили вище, були за-
няті на основі двох ріжних історичних прав:
українська — на основі угорських претен-
сій до давньої Галицько-Володимир-
ської Держави, польська — на основі таких
самих претенсій чеських до давніх князівств:
Освенцімського і Заторського.

Та не зважаючи на се, Австрія злучила
обі сі ріжні під історичним оглядом групи
земель в одну адміністраційну цілість і на-
дала їй старе історичне ім'я україн-
ської групи, не вживане вже від XIV ст.:
— „Королівство Галичина і Володимирія“ (Kö-
nigreich Galizien und Lodomerien), до якого
в повній офіційальній титулятурі додавано ще:
„з вел. кн. Краківським та кн. Освенцімським
і Заторським“.

Під таким іменем землі сі становили про-
вінцію Австрії, пізнійше Австро-Угорщини,
від 1772 до 1918 р.

¹⁾ Dr. B. Pawłowski. Zajęcie Lwowa przez
Austrię 1772 r. We Lwowie, 1911.

¹⁾ A. Piller. Edicta et mandata universalis regni
Galiciae et Lodomeriae a die 11 Septembr. 1772 initae
possessionis promulgata. Leopoli, 1772. Ст. 1—2.